

ODNOŠ RODITELJA PREMA INTEGRACIJI MENTALNO RETARDIRANE DJECE U REDOVNI ODGOJNO-OBRAZOVNI SISTEM*

Teodorović Borka

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

UDK: 376.4

Originalni znanstveni rad

S a ž e t a k

U ovom radu utvrđen je odnos dviju grupa roditelja: 284 roditelja djece bez teškoća u razvoju (grupa I) i 169 roditelja djece s teškoćama u razvoju (grupa II), prema nekim aspektima integracije lako mentalno retardiranih učenika u redovnu školu.

Podaci su prikupljeni anketnim listom za roditelje, a u obradi je primjenjena kanonička diskriminativna analiza (Cooley i Lehnes, 1971.). Dobiveni rezultati ukazuju na postojanje razlike u stavovima ispitanika prve i druge grupe, u kojima se odražava tendenca pozitivnijeg postupka roditelja djece s teškoćama u razvoju prema uključivanju lako mentalno retardiranih učenika u redovnu osnovnu školu.

Treba međutim naglasiti da utvrđene razlike među grupama ispitanika nisu velike, što ukazuje na njihov nedovoljno jasno izdiferenciran odnos prema sposobnostima lako mentalno retardirane djece i mogućnostima njihovog uključivanja u redovne odgojno-obrazovne uvjete.

Složenost cjelokupnog procesa integracije djece s teškoćama u razvoju u redovne uvjete odgoja i obrazovanja nameće potrebu utvrđivanja nekih značajnijih elemenata njegova ostvarivanja. Neosporno je da je uloga roditelja kao sudionika odgojno-obrazovnog procesa velika, te će i njihovi stavovi u odnosu na uključivanje djece s teškoćama u razvoju u redovne osnovne škole biti važan faktor unapređenja procesa integracije. U roditelja djece bez teškoća u razvoju mogu se očekivati različiti oblici reagi-

ranja u odnosu na karakteristike djece s razvojnim smetanjama koju je potrebno obuhvatiti redovnim odgojno-obrazovnim sistemom. Lewis (1975) navodi neke stavove roditelja koji su zasnovani na predrasudama, a ogledaju se u bojazni da će prije svega djeca s poremećajima u ponašanju i ličnosti kao i mentalno retardirana djeca nepovoljno utjecati na razvoj njihove vlastite djece.

U odnosu na roditelje lako mentalno retardirane djece može se na osnovi dosadašnjih iskustava u radu s nji-

* Istraživanje je provedeno u okviru projekta „Objektivne i subjektivne pretpostavke integracije djece sa smetnjama u razvoju u redovne osnovne škole zagrebačke regije“.

ma zaključiti da kod njih vrlo često prevladava dvojak odnos prema integraciji njihove djece u redovnu školu. Jedno su njihove želje da dijete s teškoćama u razvoju bude »što sličnije« svom vršnjaku bez teškoća u razvoju, a, drugo, očekivanje da dijete smanjenih intelektualnih sposobnosti neće biti u stanju zadovoljiti zahtjevima redovne osnovne škole, te smatraju da su posebni uvjeti odgoja i obrazovanja ipak najprikladniji. S tog su aspekta i razumljiva razmatranja Yeagera (1979) koja upućuju na nesklonost roditelja da se mentalno retrdirana djeca uključuju u redovan sistem odgoja i obrazovanja.

Treba, međutim, istaknuti da su ispitivanja stavova roditelja i njihovih očekivanja u odnosu na redovnu školu vrlo malobrojna. Ipak postoji veći broj ispitivanja kojima se pokušalo obuhvatiti one determinate za koje se pretpostavlja da imaju utjecaja na formiranje i strukuru stavova roditelja prema vlastitom mentalno retrdiranom djetetu bez teškoća u razvoju (Mavrin — Cavor, 1977, Levandovski, 1980, Mavrin — Cavor, 1981). U ispitivanju Mavrin — Cavor (1981) komparativnom analizom dimenzija stava roditelja lako mentalno retrdirane djece i roditelja djece bez oštećenja moglo se ustanoviti da se grupe razlikuju u odnosu na diferenciranost i složenost stava, kao i s obzirom na socijalnu usmjerenost njegovih dimenzija. Veći broj izoliranih dimenzija stava u roditelja mentalno retrdirane djece i prevladavanje emocionalne komponente u njima dovelo je do pretpostavke o nestabilnosti stava roditelja prema mentalno retardiranom djetetu. U stavu roditelja djece bez oštećenja jače izražena kongnitivna komponenta pret-

postavlja formiranje stabilnijeg i konzistentnijeg stava prema vlastitom djetetu. Isto je tako u ispitivanjima stava roditelja djece oštećena sluha (Mustać, 1977), djece s govornim poremećajima (Sardelić, 1981) i cerebralno paralizirane djece (Balentović, 1977) ustanovljena veća nestabilnost i nekonzistentnost dimenzija stava kao i njegova izrazitija socijalno negativna usmjerenost, što upućuje na potrebu mijenjanja takvog stava kao preduvjeta uspješne socijalne integracije djece s teškoćama u razvoju. Rezultati navedenih istraživanja mogu poslužiti kao indikator u sagledavanju odnosa roditelja prema problemu integracije djece s teškoćama u razvoju u redovan odgojno-obrazovni sistem.

Uzrok ispitanika u istraživanju čiji su podaci korišteni u ovom radu obuhvaća 284 roditelja djece bez teškoća u razvoju, polaznika redovne osnovne škole i 169 roditelja djece s teškoćama u razvoju osnovnoškolske dobi. Ispitivanje je provedeno na širem i užem području Zajednice općina Zagreb u 1981. godini.

Da bi se ispitaio odnos roditelja prema integraciji djece s teškoćama u razvoju u redovnu osnovnu školu, primijenjeni su Anketni list III/a i Anketni list III/b, iz kojih je za potrebe ovog rada izdvojeno 18 varijabli koje se odnose na mišljenja roditelja prema integraciji lako mentalno retrdiranih učenika u redovnu osnovnu školu.

U obradi rezultata primijenjena je kanonička diskriminativna analiza prema programu Cooleya i Lohnesa (1971). Računska obrada rezultata izvršena je u Sveučilišnom računskom centru u Zagrebu.

Tablica 1

Značajnost diskriminativne funkcije

odstr. korijen	C	C ²	Hi-kvad.	df	Q	% traga od R
0	.340	.115	54.	18	.0001	11.372

Odstupanje varijanci (H₁) F = 1.420 Q = .0004

Udaljenost centroida (H₂) F = 3.14 Q = .0001

Iz uvida u tablicu 1 može se ustanoviti da je izoliran jedan karakterističan korijen diskriminativne matrice koji separira dvije grupe ispitanika. Značajnost diskriminativne funkcije

testirana je Bartlettovim hi-kvadrat testom. Može se smatrati da je snaga diskriminativne funkcije relativno niska, iako je u faktorskom smislu diskriminativna funkcija dobro definirana.

Tablica 2

Korelacije varijabli s diskriminativnom funkcijom

(230) Isti školski uspjeh u redovnoj osnovnoj školi kao i djeca bez smetnji u razvoju mogu postići lako mentalno retardirana djeca	.624
(238) Neka lako mentalno retardirana djeca mogu postići bolji školski uspjeh od mnoge djece bez smetnji u razvoju	.568
(242) Redovna škola može pružiti lako mentalno retardiranom djetetu sve ono što mu pruža specijalna škola	.539
(203) U društvu s lako mentalno retardiranom osobom ja bih se osjećao kao sa svakom drugom osobom	.449
(207) U redovnu osnovnu školu treba ići većina lako mentalno retardirane djece	.433
(234) Po mnogim svojim osobinama jednaka su djeci bez smetnji u razvoju lako mentalno retardirana djeca	.429
(246) Redovnu osnovnu školu moguće je u potpunosti osposobiti za prihvat lako mentalno retardiranih učenika	.308
(213) Učenici bez smetnji u razvoju mogu kao prijatelja imati lako mentalno retardiranog učenika	.296
(265) U redovnoj osnovnoj školi doživljavat će posebne neugodnosti od svojih vršnjaka bez smetnji u razvoju lako mentalno retardirana djeca	-.286
(285) Učenici redovne osnovne škole mogu se pripremiti da razumno i drugarski prihvate lako mentalno retardirane učenike	.201
(281) Druženje s ostalim učenicima u redovnoj osnovnoj školi je za lako mentalno retardirane učenike korisnije nego druženje s lako mentalno retardiranim učenicima u specijalnoj školi	.180
(258) Među ostalom djecom u redovnoj školi osjećaju se usamljeno lako mentalno retardirana djeca	-.164

Diskriminativna funkcija definirana je varijablama koje se odnose na sposobnost lako mentalno retardirane djece u postizanju školskog uspjeha u redovnoj osnovnoj školi, na preduvjete koje je moguće u redovnoj školi ostvariti da bi ona mogla prihvatiti lako mentalno retardirane učenike i konačno socijalnim odnosima lako mentalno retardiranih učenika sa svojim vršnjacima bez teškoća u razvoju. Iako se najveći broj varijabli odnosi upravo na socijalne odnose, najveći utjecaj u definiranju ove diskriminativne funkcije imaju varijable koje obuhvaćaju obrazovna dostignuća lako mentalno retardiranih učenika u redovnoj osnovnoj školi. Socijalni odnosi uključuju mišljenje roditelja o karakteristikama lako mentalno retardirane djece, njihovim emocionalnim potrebama i interakciji s vršnjacima u redovnoj osnovnoj školi.

Kada se analizira položaj centroida grupa u diskriminativnom prostoru vidljivo je da su one jedna od druge udaljene, iako ne u znatnoj mjeri. To ukazuje da niti jedna niti druga grupa roditelja nema jasno izdiferenciran odnos prema integraciji lako mentalno retardirane djece u redovne uvjete školovanja. Međutim prisutna je tendencija pozitivnijeg odnosa roditelja djece sa smetnjama u razvoju

prema integraciji lako mentalno retardirane djece od roditelja djece bez teškoća u razvoju. Te se razlike, kao što je vidljivo iz tablice 4 prvenstveno odnose na procjenu školskog uspjeha lako mentalno retardirane djece u redovnoj osnovnoj školi, potrebu za uključivanjem što većeg broja lako mentalno retardirane djece u redovnu osnovnu školu i osobine ličnosti lako mentalno retardirane djece.

Roditelji djece s teškoćama u razvoju smatraju da većina lako mentalno retardirane djece treba da bude obuhvaćena redovnim uvjetima odgoja i obrazovanja, što potkrepljuje i njihovo uvjerenje da se po mnogim osobinama lako mentalno retardirana djeca ne razlikuju od svojih vršnjaka. Isto je tako razumljivo, imajući u vidu neizbježnu subjektivnost ove grupe roditelja u procjeni sposobnosti vlasti djeteta, da će po njihovu mišljenju neka lako mentalno retardirana djeca biti u stanju da postignu bolji školski uspjeh od mnoge djece bez teškoća u razvoju. Uprkos stanovitoj negativnoj tendenciji roditelja djece bez teškoća u razvoju u odnosu na uključivanje lako mentalno retardirane djece u redovne osnovne škole, treba naglasiti da su mišljenja u odnosu na socijalne kontakte lako mentalno retardiranih učenika sa svojim vršnjacima bez teškoća u razvoju pozitivno usmjerena.

Tablica 3

Centroidi grupa

Roditelji djece bez teškoća u razvoju	-262
Roditelji djece s teškoćama u razvoju	.440

Tablica 4

Distribucije odgovora roditelja djece bez teškoća i djece s teškoćama u razvoju u relativnim frekvencijama

Vari- jable	Grupe	K a t e g o r i j e				
		1	2	3	4	5
230	I	.059	.077	.049	.327	.485
	II	.195	.284	.095	.243	.183
238	I	.218	.313	.158	.193	.116
	II	.136	.219	.163	.308	.201
242	I	.415	.278	.109	.140	.0506
	II	.325	.243	.065	.166	.201
203	I	.095	.165	.62	.264	.313
	II	.077	.106	.095	.225	.497
207	I	.275	.201	.127	.236	.162
	II	.183	.183	.124	.201	.308
234	I	.215	.264	.179	.211	.310
	II	.166	.201	.118	.302	.213
213	I	.106	.102	.176	.292	.324
	II	.047	.142	.083	.325	.402

1) Odgovori od 1 do 5 kreću se od potpunog neslaganja do potpunog slaganja s tvrdnjom.

2) I grupu čine roditelji djece bez teškoća u razvoju.

II grupu čine roditelji djece s teškoćama u razvoju.

LITERATURA

1. Balentović D.: Stavovi roditelja prema vlastitom cerebralno paraliziranom djetetu koje je obuhvaćeno procesom rehabilitaciji. Magistarski rad, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1977.
2. Levandovski D.: Neke determinante stavova roditelja prema mentalno retardiranoj djeci. Disertacija, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1980.
3. Lewis E. G.: The case for »special« children. U: Aiello, B.: Making it work: Practical ideas for integrating exceptional children into regular classes. The Council for Exceptional Children, Reston, Virginia, 1975.
4. Mavrin-Cavor Lj.: Promjena strukture stavova roditelja prema djeci koja polaze u specijalnu osnovnu školu za mentalno retardirane. Magistarski rad, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1977.
5. Marvin-Cavor Lj.: Komparativna analiza strukture stavova roditelja prema polaznicima škole za mentalno retardiranu djecu i djecu bez somatopsihičkih oštećenja. Disertacija, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1981.
6. Mustać V.: Struktura stavova roditelja prema djeci s oštećenim sluhom koja su pod utjecajem rehabilitacijskog postupka u zavodima za rehabilitaciju slušno oštećene djece i omladine. Magistarski rad, Centar za postdiplomski studij Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1977.
7. Popović-Sardelić S.: Neke relacije između socijalnog statusa roditelja i njihovih stavova prema mucanju. Magistarski rad, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1981.
8. Yeager, B. G.: Parent perceptions of least restrictive alternative, The University of Toledo. Ann Arbor, 1979.

ATTITUDES OF PARENTS TOWARDS INTEGRATION OF THE MENTALLY RETARDED CHILDREN INTO REGULAR EDUCATIONAL SYSTEM

S u m m a r y

The attitudes of parents towards some aspects of integration of the mildly retarded pupils into regular elementary schools were analysed. A specially constructed questionnaire was applied in two groups of parents: one group consisted of 284 parents of children with no developmental handicaps (group I) and the other group of 169 parents of children with developmental handicaps (group II). Discriminant function analysis was applied. The results obtained showed that there are significant differences in attitudes between the two groups of parents. The parents of children with developmental handicaps have more positive attitudes towards the integration of the mentally retarded children into regular elementary school. However, it should be pointed out that the differences in attitudes between the two groups of parents, though statistically significant, are not great. This is probably due to the fact that the knowledge of the two groups of parents about the abilities of the mildly retarded children and their possibilities for integration into regular educational system are not differentiated.